

Neredzamie pašvaldību meži

INGA BITE,
ZVĒRINĀTU ADVOKĀTU BIROJA
CERSJURKĀNS JURISTE

Latvijā aptuveni 4% mežu platības jeb 132 000 hektāru meža pieder pašvaldībām. Vai tas ir daudz vai maz, jālemj katram pašam, tomēr mežs ir mūsu zaļais zelts. Valsts kontrole 2023. gadā veica revīziju piecās Latvijas pašvaldībās, lai noskaidrotu, cik efektīvi tās apsaimnieko sev piederošos mežus. Revīzijas ziņojumā, kas ir publiski pieejams kopš 29. maija, revidētās pašvaldības ir nosauktas, tomēr šajā rakstā neviena no tām atsevišķi netiks pieminēta, jo, pēc autores domām, revīzijas ziņojumā secinātais liecina par vispārēju tendenci un sistēmisku kļūdu, nevis kādas atsevišķas pašvaldības unikālu situāciju.

Faktiski Valsts kontroles revīzijā atklātais liecina par to, ka pašvaldības ar savu īpašumu – mežu – nav rīkojušās kā krietns un rūpīgs saimnieks. Tā rezultātā būtiski samazinās pašvaldībām piederošā meža vērtība un attiecīgi pašvaldību spēja gūt ienākumus nākotnē.

TRŪKST PLĀNA, MĒRĶU UN SAIMNIECISKUMA

Spēkā esošais normatīvais regulējums, kas attiecas uz mežu un tā kopšanu, vienlīdz attiecas gan uz valsti, gan pašvaldībām, gan jebkuru privātpersonu. Meža likums nenošķir pašvaldību no citiem mežu īpašniekiem. Uz pašvaldībām attiecas tie paši pienākumi, kas uz jebkuru citu meža īpašnieku, un pašvaldības savus pienākumus arī veic, tomēr minimālajā iespējamā apmērā, kas savukārt neļauj gūt maksimālo ekonomisko labumu no meža.

Valsts kontrole savā revīzijā vērtēja vienīgi tos pašvaldību mežus, kas izmantojami saimnieciskajā darbībā. Proti, no revīzijas tika izslēgti meži, kuru izmantošanas mērķis atbilstoši

pašas pašvaldības dokumentiem ir rekreācija, dabas parki un liegumi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un teritorijas, kas ir nozīmīgas bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Valsts kontroles secinājumi jebkuram rūpīgam meža īpašniekam šķistu graužoši:

1. pašvaldībām nav mežu apsaimniekošanas plānu vai arī tajos nav noteikti konkrēti sasniedzamie mērķi un to izpildes termiņi;

2. pašvaldību meži nav inventarizēti, tādēļ nav iespējams ne plānot meža kopšanai veicamās darbības, ne meža attīstību un rīcību nākotnē. Valsts kontrole secinājusi, ka, apsaimniekojot neinventarizētās meža platības, revidētās pašvaldības šobrīd varētu iegūt vismaz 105 800 m³ koksni 2 379 000 eiro vērtībā;

3. inventarizācijas bieži tiek atteiktas, jo pašvaldību mežu nogabaliem nav redzamas skaidras robežas. Tā rezultātā konstatēts, ka, izcērtot kaimiņos esošu mežu, tiek izcirsti koki arī daļā pašvaldības meža, jo robežas dabā vienkārši nav. Tomēr robežu ierīkošana ir zemes īpašnieka, tātad šajā gadījumā – pašvaldības pašas –, pienākums;

4. pašvaldībām piederoša lauksaimniecības zeme vairākos gadījumos netiek kopta, tāpēc aizaug ar zemas kvalitātes, neinventarizētu un nekoptu mežu. Konstatēts pat gadījums, kad pašvaldība iznomājusi lauksaimniecības zemi, bet nomnieks faktiski izstrādājis neinventarizētu mežaudzi;

5. netiek uzturētas meža zemes meliorācijas sistēmas, tādēļ daudzas no tām vairs nav funkcionējošas, radot meža zemes pārpurvošanās risku. Nekopty meliorācijas sistēmu dēļ revidējamajās pašvaldībās konstatētas bojātas mežaudzes 199,95 ha platībā;

6. cirsmas cena pirms pārdošanas izolē tiek noteikta, neveicot meža inventarizāciju un koku dastošanu. Rezultātā izsoles sākumcena tiek noteikta nepareizi, bet īpašums vai cirsmas tiek pārdoti būtiski zem tirgus vērtības. Cirsmu pārdošanas darījumu

ietvaros netiek pielīgtas arī tiesības veikt faktiski izcirstās koksnes apjoma uzmērīšanu;

7. pēc cirsmu izstrādes lielākā daļa jeb 57% gadījumu izcirstās mežu zemes tiek atstāta atjaunoties dabiski, kas prasa ievērojami vairāk laika un nav saimnieciski izdevīgi, jo platībās ataug galvenokārt mazvērtīgās lapu koku sugas – apses un baltalkšņi;

8. arī tad, ja tiek veikta meža stādīšana, konstatēti gadījumi, kad tas notiek pārāk vēlu vai stādījumi netiek kopti un stādi gājuši bojā;

9. meža atjaunošana un jaunaudžu kopšana notiek vēlākajā maksimāli pieļaujamajā laikā, kas nenodrošina optimālu meža audzēšanas cikla ilgumu un ienākumu gūšanu. Turklāt jaunaudžu kopšana notiek tikai aptuveni pusē atjaunoto meža platību;

10. pašvaldības laikus neveic kopšanas cirti un meža izcirstānu, tādēļ veidojas pāraugušas mežaudzes. Nav veikta sanitārā cirte, tādējādi apdraudot apkārtējos kokus.

Pašvaldību likums kā būtiskākais pašvaldību darbību reglamentējošais likums mežu piemin tikai vienreiz, dodot tiesības pašvaldībām izdot saistošos noteikumus un paredzēt tajos atbildību par pašvaldības īpašumā esošu un publiskā lietošanā nodotu mežu un ūdeņu un pašvaldības īpaši aizsargājamo dabas un vietējo kultūras objektu aizsardzību un uzturēšanu. Tomēr atsevišķa regulējuma trūkums nav un nevar būt šķērslis pašvaldībām sev piederošos mežus apsaimniekot efektīvi un ekonomiski pareizi.

PAŠVALDĪBĀM MEŽU APSAIMNIEKOŠANA NAV PRIORITĀTE

Atbildot uz jautājumu par šādas situācijas iemesliem, pašvaldības norādījušas, ka tām trūkst finansējuma mežu apsaimniekošanai, nav sakārtotas īpašuma tiesības, trūkst nepieciešamo speciālistu. Visu šo iemeslu novēršana faktiski ir pašas pašvaldības

kontrolē, kas ļauj secināt, ka meža apsaimniekošana nav pašvaldību prioritāte. Vienlaikus jāatzīst, ka pašvaldībām piederošie meži ir sadrumstaloti nelielās platībās, kas savstarpēji nerobežojas. Tas, protams, apgrūtina šo mežu kvalitatīvu apsaimniekošanu. Sešas Valsts kontroles aptaujātās pašvaldības norādījušas, ka meža resurss tām ir apgrūtināošs, jo faktiski gūtie ieņēmumi īstermiņā nesedz veiktos ieguldījumus meža apsaimniekošanā.

Protams, šobrīd, ņemot vērā Valsts kontroles secinājumus, katrai pašvaldībai savā teritorijā ir svarīgi aktualizēt jautājumu par kvalitatīvu meža kopšanu un saimniecisku izmantošanu. Tomēr, iespējams, Valsts kontroles identificētajai problēmai nepieciešams arī sistēmisks risinājums, kas ļautu

pašvaldību mežus apsaimniekot nevis sadrumstaloti, bet kā vienotu sabiedrības kopēju resursu, piemēram:

1. pašvaldību mežu apsaimniekošanu nododot SIA *Latvijas valsts meži*;
2. pašvaldību mežus apsaimniekojot vienoti, veidojot visām pašvaldībām pieejamu un kopīgu apsaimniekošanas resursu;
3. pašvaldību mežu apsaimniekošanu nododot privātpersonām, precīzi vienojoties par finansiālajiem nosacījumiem.

No juridiskā viedokļa šeit būtu vieta diskusijai arī par to, vai mežu apsaimniekošana vispār ietilpst pašvaldības kompetencē. Iespējams, mežs kā īpašums pašvaldībai, ņemot vērā tās funkcijas un uzdevumus, nav nepieciešams un no meža īpašumiem

gūstamos ienākumus neatsver to apsaimniekošanai izmantotie resursi. Šādā gadījumā būtu risināms jautājums par pašvaldībām piederošo meža zemes platību atsavināšanu.

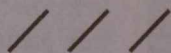
Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes Latvijā bija spēkā no 2015. gada līdz 2020. gadam. Jaunu pamatnostādņu izstrāde ir būtiska gan no vides tiesību aspekta, gan lai turpinātu diskusiju par pieļaujamo koku ciršanu pēc caurmēra pēc Satversmes tiesas sprieduma, par ko lasāmi raksti žurnāla maija un jūnija numurā. Iespējams, tieši šīs pamatnostādnes būtu pamats, lai konceptuāli risinātu arī pašvaldību mežu apsaimniekošanas jautājumus, jo Valsts kontroles ziņojums uzskatāmi parāda, ka tāpat kā līdz šim turpināt vairs nedrīkst. ○

KOMPETENCE STABILITĀTE AIZRAUTĪBA

Uzticams partneris juridiskās
palīdzības sniegšanā

Pieredze, zināšanas
un neatlaidība

Drošs atbalsts mūsdienu
mainīgajā pasaulē

Strēlnieku iela 9-4, Rīga

Tāl. 67365865

www.cersjurskans.lv

 /CersJurkāns

 /CersJurkāns

 /cers_jurkans

CersJurkāns

zvērinātu advokātu birojs

Pieredzējuši un uzticami
jurisprudences maratonisti

